

Hvittryggspett i Tinn og Notodden.

Viktige leveområder og nye observasjoner i perioden 2007-2009

Sigve Reiso

Ekstrakt

BioFokus har i perioden 2007-2009 samlet ny informasjon om hvitryggspett i Tinn og deler av Notodden kommuner, hovedsakelig gjennom eget feltarbeid med enkelte innmeldte opplysninger. Disse dataene er presentert og sammenstilt med tidligere observasjoner i perioden 2003-2006. Ut i fra dette materialet 17 viktige kjerner for hvitryggspett blitt avgrenset i de to kommunene, hhv. 2 i Notodden og 15 i Tinn. Det er også gjort forsøk på å avgrense større landskapsarealer, som er mye i bruk av spetten. Rapporten gir en summarisk oversikt over metode og resultater, samt en kort diskusjon.

Nøkkelord

Tinn
Notodden
Hvitryggspett
Hakkespett
Telemark
Vilt

Omslag

FORSIDEBILDER
Alle fotos: Sigve Reiso

LAYOUT
Blindheim Grafisk

ISSN: 1504-6370

ISBN: 978-82-8209-086-5

BioFokus-rapport 2009-20

Tittel

Hvitryggspett i Tinn og Notodden. Viktige leveområder og nye observasjoner i perioden 2007-2009.

Forfatter

Sigve Reiso

Dato

01.06.2009

Antall sider

16 sider

Publiseringstype

Digitalt dokument (Pdf). Som digitalt dokument inneholder denne rapporten "levende" linker.

Oppdragsgiver(e)

Fylkesmannen i Telemark, Miljøvernavdelingen

Tilgjengelighet

Dokumentet er offentlig tilgjengelig.

Andre BioFokus rapporter kan lastes ned fra:
<http://biolitt.biofokus.no/rapporter/Litteratur.htm>

BioFokus: Gaustadallèen 21, 0349 OSLO
Telefon 2295 8598

E-post: post@biofokus.no Web: www.biofokus.no

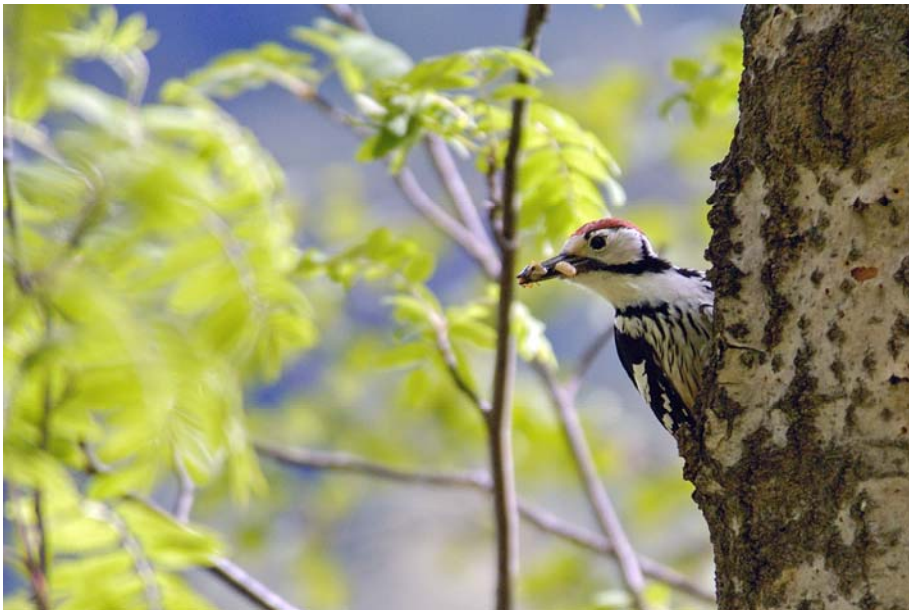
Forord

BioFokus søkte vinteren 2008 viltfondet om støtte til en undersøkelse av leveområder for hvitryggspett i Tinn og Notodden kommuner. Oppdraget omfatter nykartlegginger og systematisering av tidligere data fremkommet gjennom NOF-Telemark sine undersøkelser i 2003 og 2005 (Heggland 2004 og 2006), samt observasjoner gjort av BioFokus gjennom en rekke naturkartleggingsprosjekter i kommunen i senere år. I tillegg er flere nyere observasjoner gjort av medlemmer av NOF-Telemark inkludert.

Jeg vil i denne sammenheng takke Anders Borgehed for bidrag med feltobservasjoner og Rune Solvang for nyttige innspill til rapporten. Håper informasjonen i rapporten kan komme til nytte i forvaltning av hvitryggspett i Telemark.

Tinn, 01.06.2009

Sigve Reiso
BioFokus

Hvitryggspett hann med trelevende insektslarver på vei til reir i ospegadd for mating av unger. Bildet er fra Måna-Veset området i Vestfjorddalen, Tinn. Foto: Sigve Reiso.

Innhold

1	BAKGRUNN	4
2	METODE	5
3	RESULTATER	7
4	DISKUSJON.....	13
5	REFERANSER	15

Dødvedrik og produktiv løvskog som her ved Gamlenut ved Rjukan er foretrukket som hekkeområder av hvitryggspett i Tinn. Foto: Sigve Reiso.

1 Bakgrunn

Hvitryggspett er en sørlig art knyttet til gammel løv- og barskog med mye død ved. Arten har i senere år gått kraftig tilbake i hele Europa, og Norge har trolig den største gjenværende bestanden av arten i Vest-Europa. I Sverige og Finland har arten nær forsvunnet. Arten har også blitt kraftig redusert på Østlandet siste århundret, fra en tidligere vid utbredelse. Hovedutbredelsen av hvitryggspett i Norge går i dag fra Agderfylkene, langs Vestlandet nord til Nordmøre (Stenberg 1994). Som følge av artens tilbakegang er hvitryggspett oppført i den norske rødlista som nær truet (NT) (Kolås et al 2006).

Regionale kartleggingsprosjekter av hvitryggspett i perioden 2003 til 2005 (Heggland 2004 og 2006), har utpekt Tinn som Telemarks aller viktigste kommune for hvitryggspett. Heggland 2006 estimerte bestanden av hvitryggspett til å være mellom 16-24 hekkende par. Til sammenligning ligger bestandsestimatene for andre Telemarkskommuner betydelig lavere, ofte mellom 1-5 par opp til enkelte kommuner med et maksimums bestandsestimat på 10 par. Tinn har dermed pr. i dag Østlandets viktigste gjenværende bestand av arten, og er i så måte en viktig overgangssone mellom arealer med en sammenhengende bestand av hvitryggspett (Agder) og områder hvor arten i løpet av de siste 30 år nærmest har forsvunnet som hekkefugl (Buskerud og Vestfold, samt fylkene videre nord og østover). Telemark har på den måten en nøkkelrolle for en evt. fremtidig rekolonisering av arten videre østover.

Målsettingen med prosjektet har vært å framskaffe oppdatert informasjon over viktige hekkeområder/kjerneområder for hvitryggspett i Tinn og tilgrensende areal i Notodden kommune. Prosjektet er ment som en forlengelse av NOF-Telemarks arbeid fra 2003 og 2005. Nye data til prosjektet fra perioden 2007-2009 er dels innhentet gjennom nytt målrettet feltarbeid og dels gjennom observasjoner gjort i forbindelse med en rekke andre naturkartleggingsprosjekter i kommunene de siste 3 årene. Viktige prosjekter i så måte har vært naturtypekartlegginger begge kommunene (BioFokus 2008 og 2009), verneundersøkelser i 2007 og 2008 (Reiso m fl. 2007 og BioFokus m. fl. 2009a in prep.) bekkekløftundersøkelser i 2008 (BioFokus m. fl. 2009b in. prep).

Landskap med mye løv langs Tinnsjøen til venstre, her fra Lyngflot i Tinn. Hvitryggspett bruker typisk de nedre mest produktive og løvrike arealene. Høyre viser hvitryggspett hunn på vei til reir i bjørkegadd ved Mæl i Tinn. Fotos: Sigve Reiso.

2 Metode

Målet med feltarbeidet i 2007-2009 har vært å finne fram til nye lokaliteter, samt kontrollere bruk av kjente lokaliteter for hvitryggspett i Tinn og Notodden kommuner. Erfaringer fra diverse kartleggingsprosjekter i kommunene, i kombinasjon med vurderinger av flyfoto og kart, har vært de viktigste komponentene i arbeidet med å finne fram til potensielle lokaliteter for befaring. Nytt feltarbeid har i all hovedsak foregått på våren fra mars til midten av mai. For Tinn har fokus på nytt feltarbeid vært å avdekke nye hekketerritorier i de lavereliggende delene av kommunen, fortrinnsvis nedre deler av dalførene og østsiden av Tinnsjøen. For Notodden har fokus vært på tilsvarende areal langs Tinnsjøen, samt løvrike areal rundt kulturlandskapet i Gransherad og flommarksskog langs Heddøla. Metoden for feltarbeidet følger den som er skissert av NOF-Telemark ved tidligere kartlegginger av hvitryggspett i Regionen. Metoden kan oppsummeres som følger (justert etter Heggland 2006):

- Leveområdet for hvitryggspett er løvrike skogtyper med mye død ved. Oppleting og gjennomgang av arealer med slike skogtyper har vært det sentrale punktet i prosjektet.

- Feltperiode mars-medio mai. I begynnelsen av denne perioden er revirhevdningen i form av tromming på det mest aktive. Uthuling av reirhull starter ca 1. april (uthulingen tar 12-14 dager). Egglegging starter ca rundt 20. april.
- Feltdagene startes tidlig, da hakkespettene er mest aktive på denne tiden (samt på ettermiddagen). Feltarbeidet kan utføres hele dagen, ettermiddagen og kvelden.
- *Playback*, d.v.s. avspilling av lyd (tromming og varsling) er benyttet der det var praktisk og hensiktsmessig. *Playback* er en ganske effektiv metode for å konstatere om fugler er til stede på en lokalitet.
- Alle observasjoner av hvittryggspett og andre hakkespetter er loggført og merket av på topografisk kart (M711-serien), målestokk 1:50.000. I tillegg er en del observasjoner (særlig reirfunn) avlest med håndholdt GPS.
- Ved siden av lokalisering og art noteres følgende data for hver observasjon: Obs. type (tromming, synsobs. etc.), antall, kjønn og oppførsel.
- Lokalteter dominert av løvrike skogtyper, og med observasjon av hvittryggspett med hekkeadferd eller markering av revir, eller hvor det har vært gjentatte observasjoner av arten/stor tetthet av hakkemerker defineres som kjerneområder.

For en erfaren observatør er det mulig å temmelig sikkert gjenkjenne typiske hakkemerker etter hvittryggspett. Arten benytter ulike hakketeknikker, hvorav flere etterlater merker som neppe er artstypiske. Det er særlig såkalt *dyphakking* som gir typiske hakkemerker. Dyphakk innebærer dype hakkemerker uten nevneverdig barkflekking, og med varierende, men ofte "lillefingertykt" overflatesår i stammen. Teknikken brukes på gadd, læger og levende trær, ofte nær basis av gadd. Denne teknikken benyttes oftere av hannen enn hunnen, men selv hannen benytter andre teknikker enn dyphakking i opp mot 50 % av tilfellene (Stenberg 1998).

Hakkemerker kan gi interessant tilleggsinformasjon, men skal aldri sidestilles med konkret observasjon p.g.a. usikkerhet som kan hefte ved bestemmelsen, samt den dårlige informasjonen som knytter seg til slike data (ingen informasjon om tid på år, individets territorialitet etc.) Kun hakkemerker funnet om våren og som opplagt er ferske (lys ved i såret, ferske fliser på bakken) er interessante m.h.p. å sette funnlokaliteten inn i en videre sammenheng. Dersom gamle merker brukes som argument for å anta mulig territorium, vil en lett kunne overestimere antallet lokaliteter. Gamle merker kan like godt stamme fra streifende individer om høsten eller vinteren. En bør finne ganske mange hakkemerker i et avgrenset område før det indikerer at arten er til stede.

3 Resultater

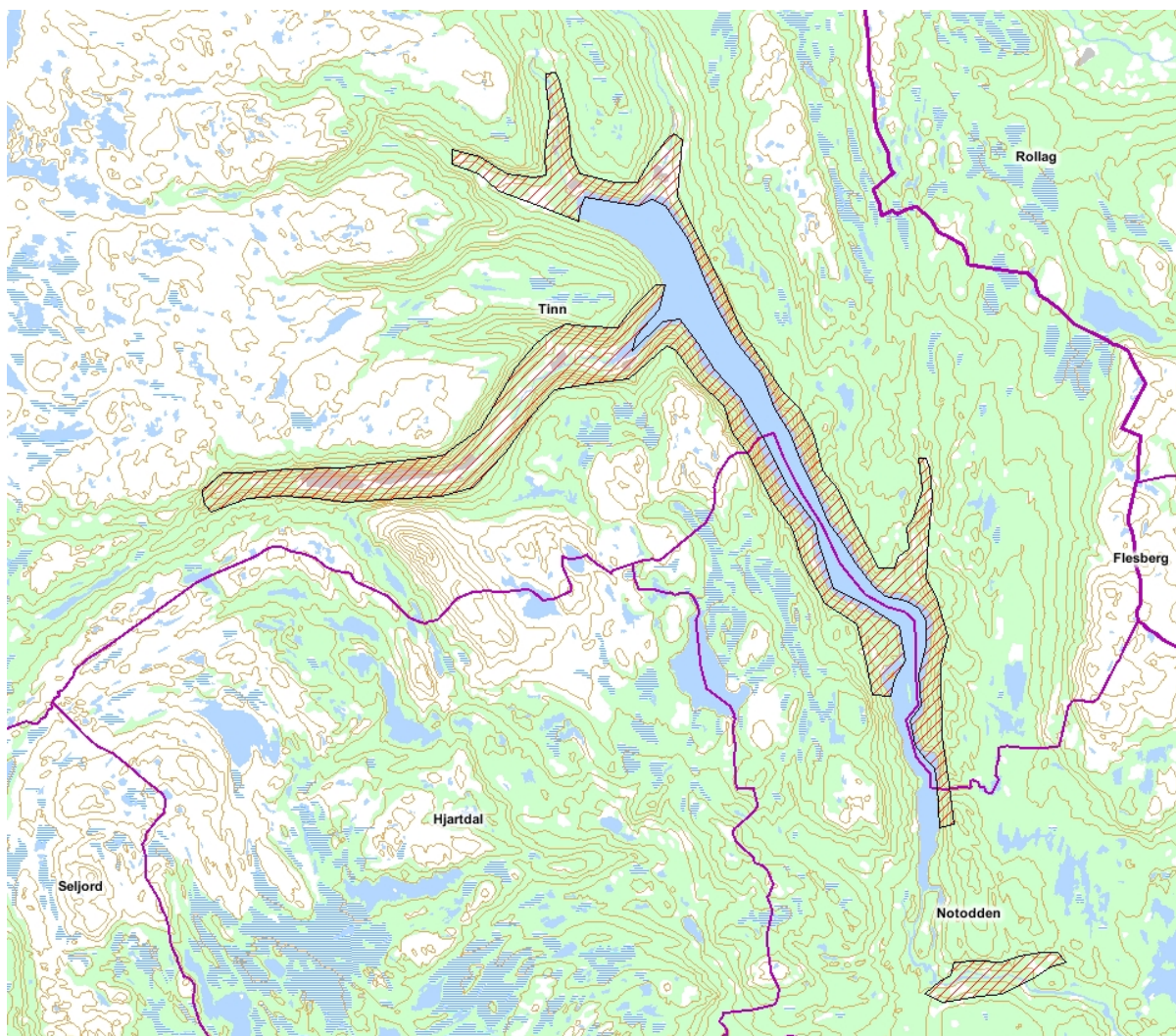
Basert på data om skogstruktur, sportegn eller direkte observasjoner av hvitryggspett i hekketiden i perioden 2003-2009, er totalt 17 kjerneområder for hvitryggspett avgrenset (fig 2-4, tabell 2). Av disse ligger hele 15 i Tinn, med hovedvekt i Vestfjorddalen og langs Tinnsjøen. Kun 2 kjerneområder er avgrenset i Notodden. Karakteristisk for kjerneområdene er stor tetthet av høyproduktiv gammel løvskog og gode til svært gode forekomster av død ved. Disse lokalitetene er ikke bare viktige for hvitryggspett, men er også karakterisert av en rekke substratavhengige gammelskogsarter av sopp, lav og mose. Flere av lokalitetene er også hekkeområder for andre rødlistede spetter, både territoriehevdende dvergspett og gråspett er observert under feltarbeidet. De fleste inneholder naturtyper av høy verdi og samtlige kan karakteriseres som svært viktige viltområder etter DN's håndbøker (Direktoratet for Naturforvaltning 2000 & 2007). Viktige naturtyper i de to kommunene er under kartlegging eller nylig beskrevet, og vil i løpet av kort tid bli publisert på naturbase.no (BioFokus 2008 og 2009).

Av de 17 avgrensede kjerneområdene (fig 2-4, tabell 2) er 7 nyavgrensede i perioden 2006-2009. De resterende er helt eller delvis beskrevet i Heggland 2004 og 2006. Grensene er i mange tilfeller justert i forhold til tidligere avgrensinger. Av de 7 nybeskrevne kjerneområder er det observert fugl i hekkeperioden i 4 av disse (nr. 3,10,12 og17). Tre (nr. 4, 15 og 16) er avgrenset på bakgrunn av skogstruktur og sportegn alene. Av de 17 nye observasjonene var 14 knyttet til kjerneområder og 3 utenfor (tabell 1).

Basert på spredte hakkemerker, løvandel i skogen og mer tilfeldige observasjoner av arten er det også avgrenset større landskapssoner som virker å være mye i bruk av hvitryggspett (figur 1). Trolig finnes det flere potensielle kjerneområder/hekketerritorier innenfor disse sonene som enda ikke er avdekket. Karakteristisk for disse landskapene er en jevnt høy løvandel, ofte som løvsuksesjoner på gjengroende kulturmark eller som mer forstyrrelsesbetingede suksesjoner i brattlendt terreng. Tinnsjøområdet og nedre deler av dalførene v Atrå og Austbygde har jevnt med hakkemerker etter hvitryggspett, også på spredte løvtrær og små løvsuksesjoner i barskogsdominerte arealer. Løvtettheten på landskapsnivå og mengden hakkemerker avtar raskt sør for Busnesgrend i Notodden kommune, men tar seg noe opp igjen i løvskogene rundt kulturlandskapet ved Gransherad. Gode kjerneområder og potensielle hekkeområder er riktignok enda ikke påvist her og fugl har enda ikke blitt observert i denne sonen i hekkeperioden, tross årlige besøk mellom 2005-2008. Arealene videre sør i Notodden virker lite brukt av hvitryggspett. Løvandelen er riktignok nokså høy langs Heddøla og rundt kulturlandskapet i Heddal, men dominans av ung og strukturfattig løvskog gjør trolig området lite attraktivt for hvitryggspett. Det er ikke observert fugl eller særlig tetthet av typiske hakkemerker ved besøk av området i de siste par årene (2007-2008).

Tabell 1: Syns- og hørselsobservasjoner av hvitryggspett 2006-2009. Observatører: SR: Sigve Reiso og AB: Anders Borgehed

Dato	Lokalitet	Kommune	UTM (senter)	Obser- vator	H.o.h.	Kjønn	Kommentar	Kjerneomr
19.04.2006	Grønskei-Mæl kirke	Tinn	MM 878 437	AB	ca. 300		Tromming	7
27.03.2007	Veset	Tinn	MM 736 380	SR	340-520		Tromming	1
28.03.2007	Lyngflåt	Tinn	MM 922 425	SR	200-260	Hann	Varslet og trommet, mulig flere individ	9
28.03.2007	Gamlenut	Tinn	MM 775 383	SR	320-500	Hunn	Varslet og trommet	2
17.04.2007	Bjørkhaug-Tveitolli	Tinn	MM 803 385	SR	300-500		Tromming og varsling. Mye gamle og ferske hak-kemerker.	3
30.04.2007	Øvre Gunleiksrud	Tinn	MM 805 668	SR	ca. 850	Hann	Tromming på strøm master og på tørre grener av osp. Oppholdt seg her kun en dag.	-
05.06.2007	Svadde S	Tinn	MM 798 376	SR	ca 450		Tromming i øvre del av lia helt opp mot berg-veggene før brekket.	-
18.04.2008	Lyngflåt	Tinn	MM 922 425	SR	200-260	Hann	Varslet og trommet	9
18.04.2008	Bryneberget Ø	Tinn	MM 937 403	SR	ca 260	Hunn + tromming av annet individ	Varslet og trommet	10
20.04.2008	Lyngflåt	Tinn	MM 922 425	SR	200-260	Hann og Hunn	Varslet og trommet	9
20.04.2008	Håkanes	Tinn	MM 910 438	SR	300-400		Tromming	8
20.04.2008	Bryneberget Ø	Tinn	MM 937 403	SR	ca 260		Tromming	10
20.04.2008	Jønjljo	Notodden	MM 950 378	SR	ca 300		Tromming	11
01.04.2009	Krosso	Tinn	MM 749 380	AB	ca. 400		Tromming	-
19.03.2009	Grønskei-Mæl kirke	Tinn	MM 878 437	SR	ca. 300		Tromming i sentrale deler av lia	7
26.03.2009	Grasdalen	Tinn	MM955 409	SR	Ca. 200		Tromming	17
26.03.2009	Rudsgrend	Notodden	MM 968 343	SR	ca 260	Hunn	Varsling	12

Figur 1: Skraverte områder viser grovt de arealene i Tinn og Notodden det er observert størst tetthet av sportegn etter hvitryggspett i perioden 2003-2009; hhv. Tinnsjø-området og Gransherad.

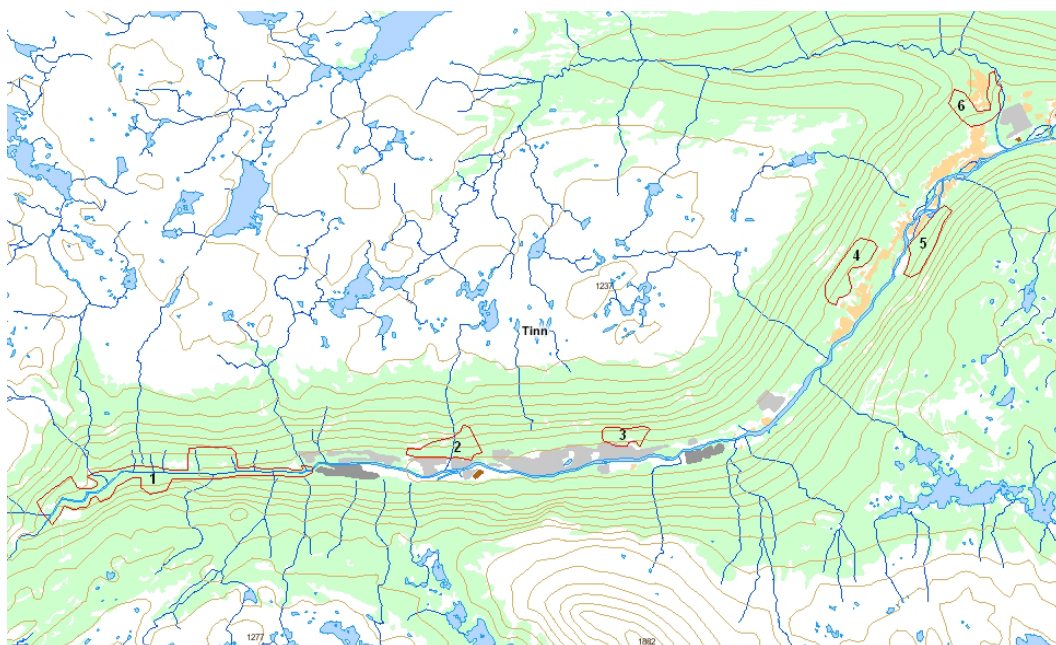

Typiske hakkemerker etter hvitryggspett i gråorgadd, fra Gamlenut ved Rjukan. Foto: Sigve Reiso

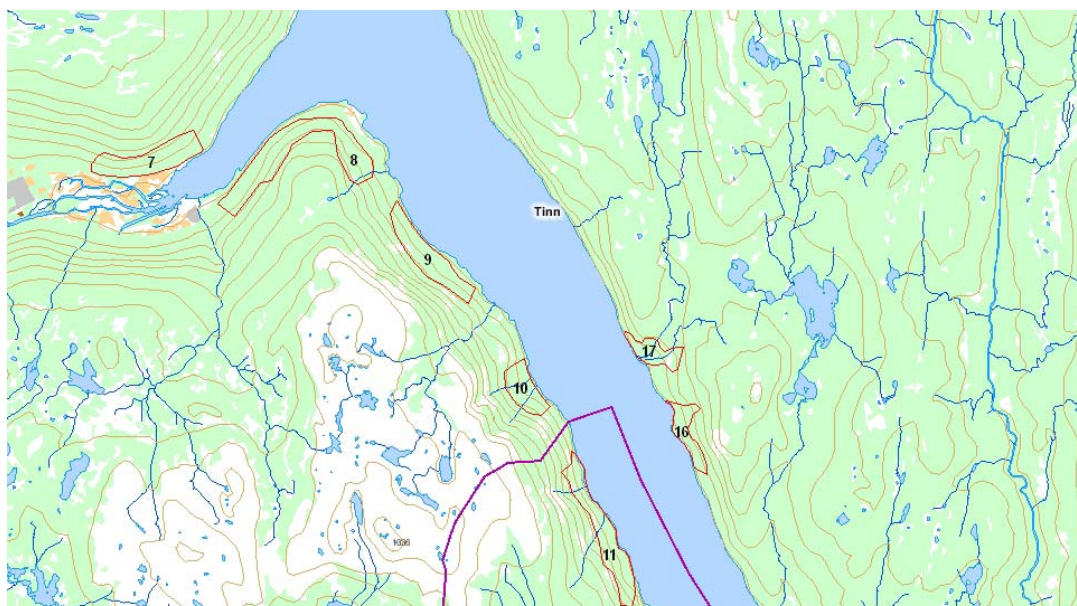
Tabell 2: Viktige kjerneområder for Hvitryggspett i Tinn og Notodden. Tabellen oppsummerer data fra NOF-Telemark (Heggland 2004 og 2006), innmeldte data til artsobservasjoner.no og egne data 2007-2009.

Lok nr.	Lokalitet	Kommune	Hekkeområde	Kommentar/beskrivelse	Hvitryggspett registrert
1	Måna/Veset	Tinn	Påvist	Stort løvrikt område i bekkekløft og rundt kulturlandskapet på Veset. Stedvis mye død ved av selje, osp, gråor og bjørk. Også noe hassel og alm. Hakkemerker fra hvitryggspett vanlig. Trolig nokså sikker hekkelokalitet. Årlig undersøkt 2003-2008.	Hekking av hvitryggspett i 2004 og 2005. Tromming hørt i 2007.
2	Gamlenut	Tinn	Meget sannsynlig	Svært velutviklet løvskogsområde med mye død ved av hegg, gråor, bjørk og osp. Jevnt med hakkemerker. Naturgrunnlaget tilsier meget god lokalitet for spetter. Trolig nokså sikker hekkelokalitet. Sporadisk undersøkt 2003-2009.	Trolig hull etter hvitrygg i bjørkegadd (MM 7715 3818) fra 2003. Hunn varslet og trommet i 2007
3	Bjørkhaug-Tveitolli	Tinn	Mulig	Noe påvirket område med flekkvis rik løvskog og blandingsskog med mye død ved. Mest gråor, bjørk og osp. En del ferske og gamle hakkemerker. Undersøkt 2007-2009	Tromming og varsling av hvitryggspett (ukjent kjønn) i 2007.
4	Roi-Skeie	Tinn	Mulig	Frisk-tørr løvskog med mye gråor, bjørk og hasselkratt. Mye død ved i partier. En del hakkemerker av hvitryggspett. Undersøkt 2007-2009	Fugl ikke påvist i området.
5	Gaustadjordet	Tinn	Meget sannsynlig	Frodig løvskog med osp, alm, gråor og annet borealt løv. Godt med død ved. Spredt med hakkemerker. Årlig undersøkt 2003-2009.	Par observert i 2004. Hunn i 2005.
6	Miland N	Tinn	Meget sannsynlig	Gammelt hagemarklandskap og frodig ravineskog. Mest borealt løv, mye dødt i partier. Mye hakkemerker. Sporadisk undersøkt 2003-2009.	Aktiv tromming i 2003.
7	Grønskei-Mæl kirke	Tinn	Meget sannsynlig	Frodig boreal løvskog med osp, bjørk, gråor. Mye død ved og mye hakkemerker. Årlig undersøkt 2003-2009.	Aktiv tromming i 2006, 2007, 2009.
8	Mæl - Håkanes	Tinn	Påvist	Noe påvirket område med flekkvise lommer av velutviklet dødvedrik frodig løvskog. Stort totalareal veier trolig opp mot dårlig kvalitet. En del hakkemerker. Trolig nokså sikker hekkelokalitet. Årlig undersøkt 2003-2009.	Hekking påvist i 2004. Tromming hørt i 2006 og 2008.
9	Lyngflåt	Tinn	Meget sannsynlig	Frodig boreal løvskog med en del edelløv. Mye død ved av bjørk, osp, gråor og annet borealt løv. Hakkemerker vanlig forekommende. Trolig nokså sikker hekkelokalitet. Årlig undersøkt 2003-2009.	Observert trommende og varsling i 2005, 2006, 2007, 2008.
10	Bryneberget Ø	Tinn	Meget sannsynlig	Frodige raviner med gråor, bjørk annet borealt løv og noe edelløv. Noe hakkemerker. Sporadisk undersøkt 2003-2009.	Trommende par og varsling i 2008.
11	Presturda-Jønjljo NR	Notodden	Påvist	Stort område med rik løvskog og edelløvskog med mye død ved. Hakkemerker vanlig. Trolig nokså sikker hekkelokalitet. Årlig undersøkt 2003-2009.	Hekkende par i 2002. Tromming og varsling i 2004, 2005 og 2008.
12	Rudsgrend	Notodden	Mulig	Mindre løvskogsområde med en del død ved. Boreal løvskog	Hunn observert i 2009. Trommet

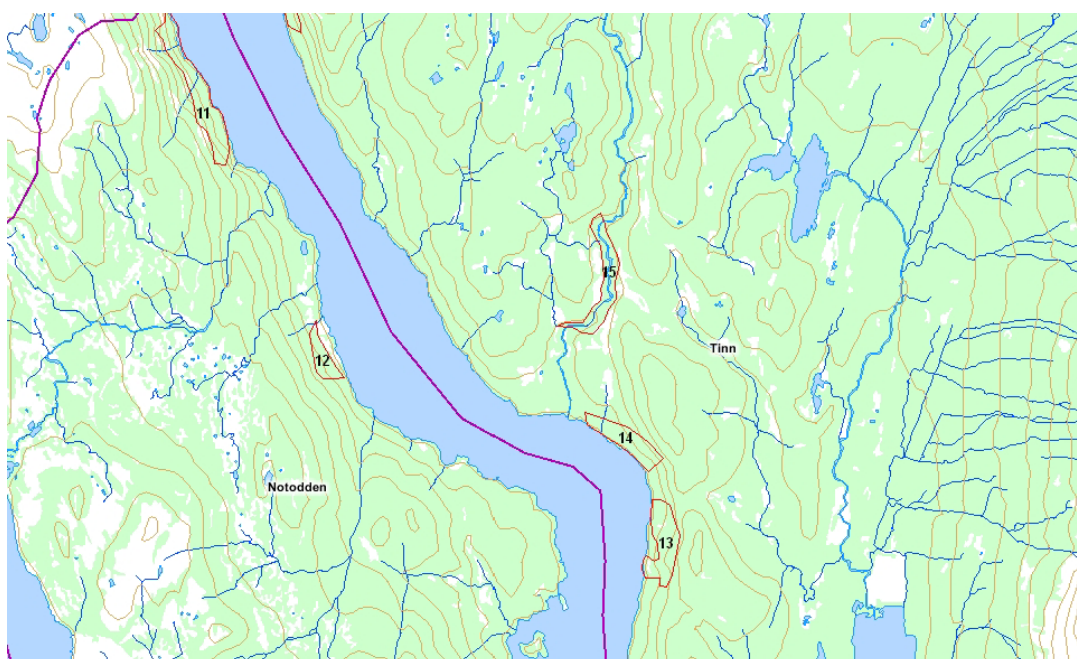
Lok nr.	Lokalitet	Kommune	Hekkeområde	Kommentar/beskrivelse	Hvitryggspett registrert
				med osp, bjørk og gråor dominerer. Noe edelløv. En del hakkemerker. Årlig undersøkt 2003-2009.	ikke, kun varslings.
13	Bratterud-Gvammen	Tinn	Meget sannsynlig	Løvrike lier rundt kulturmark. En del død ved og hakkemerker. Kun undersøkt i 2005.	To trommende par i 2005.
14	Kåsi	Tinn	Meget sannsynlig	Løvrike lier med en del død ved. Spredt med hakkemerker. Kun undersøkt i 2005.	Trommende par i 2005.
15	Skirva, nedre	Tinn	Meget sannsynlig	Svært velutviklet frodig boreal løvskog og edelløvskog med mye død ved. Hakkemerker vanlig. Lite undersøkt for hvitryggspett, kun kort besøk våren 2008.	Fugl ikke påvist i området.
16	Lauvwiki	Tinn	Meget sannsynlig	Svært gammel og velutviklet borealløvskog og edelløvskog. Mye død ved og mye hakkemerker. Godt egnet som hekkeområde. Undersøkt i 2007 og 2008.	Fugl ikke påvist i området.
17	Grasdalen	Tinn	Mulig	Velutviklet løvblandingsskog. Bra med død ved og en del hakkemerker. Undersøkt i 2007, 2008 og 2009.	Trommende fugl 2009

Figur 2: Kjerneområder for hvitryggspett i hhv. Vestfjorddalen og Miland i Tinn kommune.

Figur 3: Kjerneområder for hvitryggspett langs Tinnsjøen i Tinn kommune

Figur 4: Kjerneområder for hvitryggspett på vestsiden av Tinnsjøen i Notodden og i Hovin, Tinn.

4 Diskusjon

Ny informasjon samlet i perioden 2007-2009 støtter tidligere antagelser (Heggland 2006) om at Vestfjorddalen og Tinnsjøområdet huser Telemarks tettste bestand av hvitryggspett. Trolig dreier det seg også om den viktigste gjenværende enkeltpopulasjonen på Østlandet som helhet, og i så måte også av større regional og nasjonal interesse. Spesielt med landskapet i Tinn og nærliggende areal i Notodden er først og fremst en sjelden stor tetthet av gammel og dødvedrik løvskog på høy bonitet i lavlandet. Skogkvalitetene er trolig den viktigste enkeltfaktoren for den uvanlig tette hekkebestanden av hvitryggspett. Tettheten av hekkende par virker å være helt på høyde med de aller beste fjordliene på Vestlandet. Over en strekning på bare 3 km i Bratterud-Gvammen-Kåsi langs Tinnsjøen ved Hovin brygge, ble det registrert hele 4 trommende par i 2005 (Heggland 2006). Nyere data fra 2008 indikerer god tetthet også på vestsiden av Tinnsjøen. På strekningen fra Presturda-Jønjljo til Mæl-Håkanes (ca. 7 km) ble 3 territoriehevdende par og en trommende enkeltfugl (trolig par også her) observert. Grovt kan man her regne en tetthet på minst 0,5 hekkende par pr. km², noe som indikerer samme tettheter som registrert i Ullensvang Herad langs Sørfjorden i 2000-2001, et område Norsk Ornitologisk Forening antar å inneha Fennoskandias tettste bestand av arten (NOF avd. Hordaland 2001).

Trolig indikerer tettheten av hekkende par en livskraftig og nokså stabil bestand, som i gunstige år kan utgjøre en viktig spredningskilde for hvitryggspett til nærliggende dalfører både østover til Buskerud og videre nedover i Telemark. Langsiktig overlevelse er riktignok trolig avhengig av at andelen gammel dødvedrik løvskog i Tinn og tilgrensende areal i Notodden opprettholdes, og at andelen gammel løvskog økes i nærliggende landskap for fremtidig spredning av arten.

Den nokså gode kunnskapen som vi nå sitter på om hvitryggspettens leveområder i Tinn og Notodden, bør brukes videre i forvaltning av arten. Av de 17 registrerte kjernene, er det kun Jønjljo-Presturda i Notodden som har vesentlig løvskogsareal inkludert i et verneområde. Området Gamlenut i Vestfjorddalen er i tillegg nylig undersøkt i forbindelse med frivillig vern (BioFokus m fl. 2009a). De resterende arealene er i hovedsak uten noe formelt vern og i så måte eksponert for negative inngrep som kan forringe, eller i verste fall ødelegges som leveområde for hvitryggspett. Typiske trusler pr. i dag er nedbygging, skogbruksdrift, treslagsskifte og intensiv vedhugst. I fremtiden kan også produksjon av biobrensel tenkes å bli en vesentlig trussel. For å sikre at det tas spesielle hensyn til hvitryggspett, anbefales det derfor at det lages tilpassede forvaltningsplaner for viktige hekkelokaliteter, slik som er utført for Veset-Måna området i 2006 (Heggland og Reiso 2006). I rapporten skisseres også mer generelle forvaltningstiltak som kan brukes som basis for alle de 17 registrerte kjernene i Tinn og Notodden:

Forutsetninger

- Arealet gammel eller dødvedrik løvskog må ikke reduseres under artens tålegrenser. Ett hekkende par krever i størrelsesorden 50-200 ha (=500-2000 daa) med egnede skogtyper.
- Mengden dødt trevirke av løvtrær må holdes høyt i det aktuelle området (veilevende 8-20%). Dersom området inneholder et hekkende hvitryggspettpar vil det være naturlig å ta utgangspunkt i at mengden dødt trevirke må holdes minst på dagens nivå.

- På lengre sikt forutsetter opprettholdelse av territoriekvaliteten at det rekrutteres eldre løvskog som kan erstatte bestand hvor territoriekvaliteten for hvitryggspett reduseres (p.g.a. hogst, naturlig suksesjon hvor gran overtar etc.).
- Opprettholdelse av territoriekvalitet for hvitryggspett er ikke i konflikt med uttak avbartrær, så lenge slike drifter ikke vesentlig skader løvskog.

Framgangsmåte

- Ved forvaltning av en arealkrevende art som hvitryggspett må en alltid ta i betraktning et større område, helst opp i mot 1000 daa. Ett territorium for hvitryggspett vil ofte inkludere areal på flere skogeiendommer, og hensyn i arealer som planlegges sluttavvirket utgjør ofte bare en liten del av ett territorium. Det er altså nødvendig å "heveblikket", og planlegge på en større skala hvis en effektivt skal kunne forvalte arten.
- Særlig viktige delområder med stabile løvskoger bør settes igjen til "fri utvikling". For å unngå konflikt kan disse, der det er mulig, knyttes til økonomisk lite betydningsfullt areal, eller på areal som av hensyn til andre verdier er registrert som miljømessig verdifulle (MiS-figurer, nøkkelbiotoper).
- I løvrike bestand som ikke prioriteres satt igjen urørt bør driften knyttet til løvtrær være så pass lite intensiv av dødved-produksjonen kan opprettholdes på et brukbart nivå, helst opp mot tettheten som er registrert i hekkeområder for arten (se "forutsetninger"over).

Fremtidig feltinnsats i Tinn og Notodden bør i første rekke fokusere på overvåking av kjente kjerneområder for arten. På den måten vil man kunne øke kunnskapen om populasjonstettheter og spettens bruk av sine hekketerritorier. Overvåking av mye brukte områder vil også kunne gi viktig informasjon om evt. bestandsendringer. Overvåking kan med fordel også suppleres med søk etter nye potensielle hekkeområder. I første rekke bør nye søk konsentrere seg om "randsonene" hvor hekking enda ikke er påvist og hvor fuglens bruk av områdene er noe usikker. Eksempel på slike areal er; Hovin/Skirva, Gransherad med omegn og dalførene nord for Tinnsjøen.

5 Referanser

Artsobservasjoner 2008. Rapporteringssystem for fugler. www.artsobservasjoner.no

BioFokus 2009. Naturtypekartlegging i Notodden kommune. In prep.

BioFokus 2008. Naturtypekartlegging i Tinn kommune. Digitale filer levert til Fylkesmannen for publisering på Naturbase.no.

BioFokus, Nina og Miljøfaglig utredning 2009 a. Naturfaglige registreringer i forbindelse med "frivillig vern" i 2008. In prep.

BioFokus, Nina og Miljøfaglig utredning 2009 b. Naturfaglige registreringer av bekkekløfter i Telemark 2008. In prep.

Direktoratet for Naturforvaltning, 2000. Viltkartlegging. - DN-håndbok 11, 112 s .

Direktoratet for Naturforvaltning. 2007. Kartlegging av naturtyper - verdisetting biologisk mangfold, rev. utg. - DN-håndbok 13.

Heggland, A., 2004. Hvitryggspett i Telemark: Resultat av inventeringer i Tinnsjø- og Bandakområdet 2003 samt oppdatert bestandsstatus. NOF-Telemark rapport 2004 - 1.

Heggland, A., 2006. Hvitryggspett i Telemark: Resultat av inventeringer i 2005, samt oppdatert bestandsstatus. NOF-Telemark rapport 2006 - 2.

Heggland, A. og Reiso, S. 2006. Undersøkelse av et territorium for hvitryggspett i Telemark med forvaltningsforslag. Siste Sjanse-rapport 2006-1. 32 s.

Kålås, J.A., Viken, Å. & Bakken, T. (red.). 2006. Norsk Rødliste 2006

Norsk Ornitologisk Forening, avd. Hordaland 2001. Fuglar i Hordaland. <http://fuglar.no/nof/fylkesfuglen.php>

Reiso, S., Heggland, A. og Hofton, T.H., 2005. Biologisk mangfold i planområde Øvre Måna i Tinn, Telemark. Siste Sjanse-rapport 2005-6.

Reiso, S., Klepsland, J. & Svalastog, D. 2008. Naturfaglige registreringer i forbindelse med vern av skog på Statskog SFs eiendommer. Del 5: Årsrapport for registreringer i Troms, Nordland, Nord-Trøndelag og Telemark. BioFokus-rapport 2008-2.

Stenberg, I. 1994: Hvitryggspett *Dendrocopos leucotos*. S. 306 i: Gjershaug, J. O., Thingstad, P. G., Eldøy, S. & Byrkjeland, S. (red.): *Norsk fugleatlas*. Norsk Ornitologisk Forening, Klæbu.

Stenberg, I. 1998. Habitat selection, reproduction and survival in the White-backed Woodpecker *Dendrocopos leucotos*

Personlige meddelelser: Anders Borgehed, Vinje

Vedlegg 1: Prosjektrekskap

Prosjekt hvitryggspett, Telemark 2008

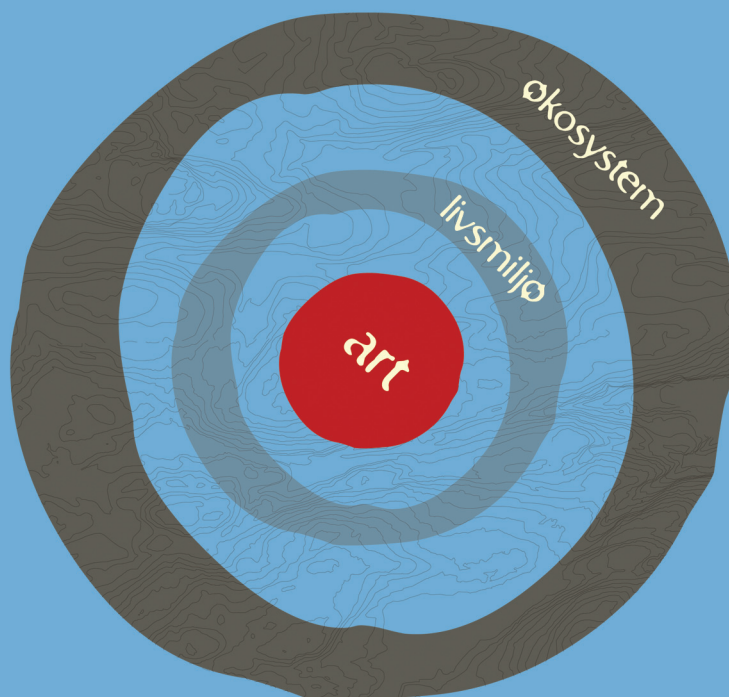
Utgifter

Kjøring	1 200,00 kr
Feltarbeid 52,5 t	36 093,75 kr
Rapportering 15 t	10 312,50 kr

Inntekter

Bevilgning (Fylkesmannen) over viltfondet	22 500,00 kr
Egeninnsats	34 217,00 kr

Sum	56 717,00 kr	56 717,00 kr
------------	---------------------	---------------------

BioFokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. BioFokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. BioFokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetting av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. BioFokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir en digital rapportserie som heter BioFokus-rapport, <http://biolitt.biofokus.no/rapporter/Litteratur.htm>

Gaustadalléen 21
0349 OSLO
Org.nr: 982 132 924
post@biofokus.no
www.biofokus.no

ISSN 1504-6370
ISBN 978-82-8209-086-5

BioFokus-rapport 2009-20